

Tadeusz Witkowski: Obraz siebie u młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną oraz sensoryczną. Warszawa: Małe Dzieło Boskiej Opatrzności 1996 ss. 163.

Autor jest wybitnym znawcą problematyki psychologicznych konsekwencji niepełnosprawności i opublikował już wiele prac z tej dziedziny. Omawiana książka oparta jest na wynikach obszernych, trzyletnich badań nad obrazem siebie u sześciu grup osób niepełnosprawnych. W programie tych badań uczestniczyli członkowie seminarium magisterskiego, zbierając pod kierunkiem Autora materiały do swych prac dyplomowych. W badaniach tych chodziło także o zorientowanie się co do ewentualnego wpływu płci osób niepełnosprawnych na obraz siebie w zakresie takich zmiennych, jak: dominacja, otwartość — dostępność, kontrola siebie, rezonans społeczny i możliwości społeczne.

We wszystkich czterech rozdziałach książki Autor zamieszcza podstawowe informacje w zakresie charakterystyki poszczególnych kategorii niepełnosprawności. Rozważania dotyczące obrazu siebie Autor przedstawił prawie wyłącznie opierając się na krajowych źródłach bibliograficznych, choć bogata jest światowa literatura w odniesieniu do tej problematyki. Nie wydaje się też, by przytaczani przez niego „teoretycy osobowości” — jak ich nazywa — byli uznanymi w naszym kraju autorytetami w tej dziedzinie.

Brak jest także krytycznego omówienia najnowszych koncepcji z zakresu samooceny, samopoznania czy samoakceptacji, z ustosunkowaniem się do różnych szkół i sposobów podejścia, brak wyodrębnienia klasycznej wiedzy od nowszych, jeszcze nie w pełni rozstrzygniętych propozycji i hipotez. W tej bogatej i złożonej problematyce zajął się z sobą poglądy wypracowane na gruncie psychologii społecznej, psychologii poznawczej i klinicznej, a także rozwojowej. Stąd konieczność wyboru jednego z kilku sposobów rozpatrywania tego konstruktów, jaki kryje się pod określeniem „obraz samego siebie”. Wątpliwości budzić może także dobór grup osób badanych. Trudno bowiem porównywać z sobą lekko upośledzonych umysłowo z osobami przejawiającymi uszkodzenia sensoryczne.

Informacje dotyczące osób głuchych nie uwzględniają nowszych doniesień o języku migowym, o kulturowej głuchocie, o niewłaściwym traktowaniu przez psychologów nie znających języka migowego oceny psychologicznej głuchych. Pisz na te tematy obszernie w swych pracach m.in. Harlan Lane, którego artykuły publikowane były w ostatnich latach w takich czasopismach polskich, jak „Audiofonologia” oraz „Problemy Rehabilitacji Społecznej i Zawodowej”. Książka tego autora ukazała się w 1996 r. nakładem Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych pt. *Maska dobroczynności. Deprecjacja społeczności głuchych*.

Mimo tych niedociągnięć książka Tadeusza Witkowskiego wypełnia dotkliwą lukę w dziedzinie psychologicznej oceny osób niepełnosprawnych i zawiera wiele inspiracji do dalszych poszukiwań badawczych. Psycholodzy mogą z niej wiele skorzystać, starając się oceniać różne konsekwencje trwałej niepełnosprawności i przygotowując programy oddziaływań psychoterapeutycznych, tym bardziej że — jak sam Autor stwierdza — mamy niewielki wpływ na wiele zmiennych w rehabilitacji i terapii. Psycholodzy dostają w postaci omawianej książki cenne dla nich informacje dotyczące interesującego narzędzia diagnostycznego, które pozwala dotrzeć do najgłębszych warstw osobowości, a przez to oceniać lepiej potencjały sprzyjające przezwyciężaniu niepełnosprawności.

Tadeusz Gałkowski
Uniwersytet Warszawski